

A VIRXE DO CARME, PATROA DAS XENTES DO MAR

Por: Pablo Pérez Fernández
Vicario da Armada

UNHA CONFIDENCIA

Coido que é obrigado comezar facendo esta confidencia persoal. Eu nacín na montaña. E dende a miña fiestra -naquela bisbarra do sueste galego- non se podía ver o mar. Estaba a moitos quilómetros. Era preciso atravesar vales, outeiros, ríos e serras para poder contemplar o azul cristalino das súas augas.

Eu nacín na montaña. E dende a miña fiestra -alá nas altas terras ourensáns de Trives- só se podía ver o ceo... E era tan azul coma o mar. E era tamén infinito. Por iso, cando, no transcorrer dos anos, as circunstancias da vida me levaron a vivir no mar, aqueles soños de horizontes abertos das paisaxes montañosas da miña nenez, amalgamáronse cos das augas mariñas nunha simbiose existencial de fondas e

misteriosas vivencias. Vivencias que foron xurdindo no meu peito e no meu corazón ó longo dos días e das noites.

Cando un tenta plasmarlas no papel nunca queda satisfeito; sempre se atopa impotente. As palabras, verbais ou escritas, son unha ferramenta válida e axeitada, pero insuficiente e curta, para expresar todas as riquezas dunha interioridade anímica pletórica de fervenzas novas que xermolan a cachón. Son vivencias fortes e fondas, múltiples e variadas, cheas de contrastes misteriosos..., imposibles de describir. Hai que vivilas.

A ESTRELA DO MAR

As xentes do mar profesaron sempre unha especial e singular devoción á Virxe María. Dende sempre, a Virxe María foi nomeada como "estrela" e como "estrela do mar". Por iso a estrela é un elemento que aparece sempre na iconografía mariana.

Unha das primeiras representacións coñecidas de María é a que se atopa nas catacumbas de Domitila, nas aforas de Roma. Alí a Virxe María aparece envolta no fulgor dunha estrela. E, por outra banda, un dos nomes máis familiares que os autores eclesiásticos dos primeiros séculos atribuíron a María foi precisamente o de "stella maris", "estrela do mar".

O ano 587 tivo lugar a conversión de Recaredo ao cristianismo. E foi dende esa data cando moitas embarcacións principiaron a ser bautizadas publicamente con nomes marianos.

OUTRAS ADVOCACIONS

Nunha primeira época, os nomes que máis se empregaron foron os das imaxes e advocacións veneradas nos propios lugares ribeiráns, ata que, pouco a pouco, o nome da Inmaculada empezou a facerse máis popular entre as xentes do mar.

Don Xoán de Austria foi un dos máis importantes e decisivos promotores da devoción á Virxe María na Armada española. Os venecianos regaláronlle unha imaxe que el colocou na Galera Real. Despois esta imaxe foi nomeada Virxe da Victoria e tamén, Virxe do Rosario. Por iso, a partir de Lepanto foi a ese belido título ao que invocaron con máis frecuencia as xentes do mar.

Dende entón, a Virxe do Rosario tería o padroado non só da meirande parte dos nosos buques senón tamén de moitísimas institucións relacionadas cos mareantes. Mesmo deu nome a algunhas poboacións. Un caso soado foi o de Puerto Cabras na illa canaria de Fuerteventura que pasou a chamarse Puerto del Rosario. Aínda hoxe podemos atopar nas nosas poboacións costeiras Confrarías de Pescadores denominadas "Virxe do Rosario" ou "Nosa Señora do Rosario".

Corroborando e ratificando esta tradición histórica na honra da Virxe do Rosario, o noso buque escola "Juan Sebastián de Elcano", comeza tódolos anos o seu cruceiro de instrucións en Cádiz facendo unha ofrenda de despedida e adeus perante a Imaxe da Patroa da cidade, A nosa Señora do Rosario, chamada popularmente "La Galeona".

O MONTE CARMELO

Será a partir do século XVI cando a claridade resplandecente do Monte Carmelo faga que nas xentes do Mediterráneo se popularice a advocación "Virxe do Carme" ou "Nosa Señora do Carme".

O monte Carmelo é un deses montes bíblicos que posúen un fondo e intenso sabor a divindade. O seu nome provén da palabra hebrea KARMEL, xardín. E chamábase así pola abundancia de flores que medraban nas súas abas. Situado en Israel, entre a fronteira de Galilea e Samaria, á beira do Mar Mediterráneo, foi o escenario no que se desenvolveu a vida do profeta Elías alá polo século IX antes de Cristo, tal como nola conta a Biblia no Libro Primeiro dos Reis.

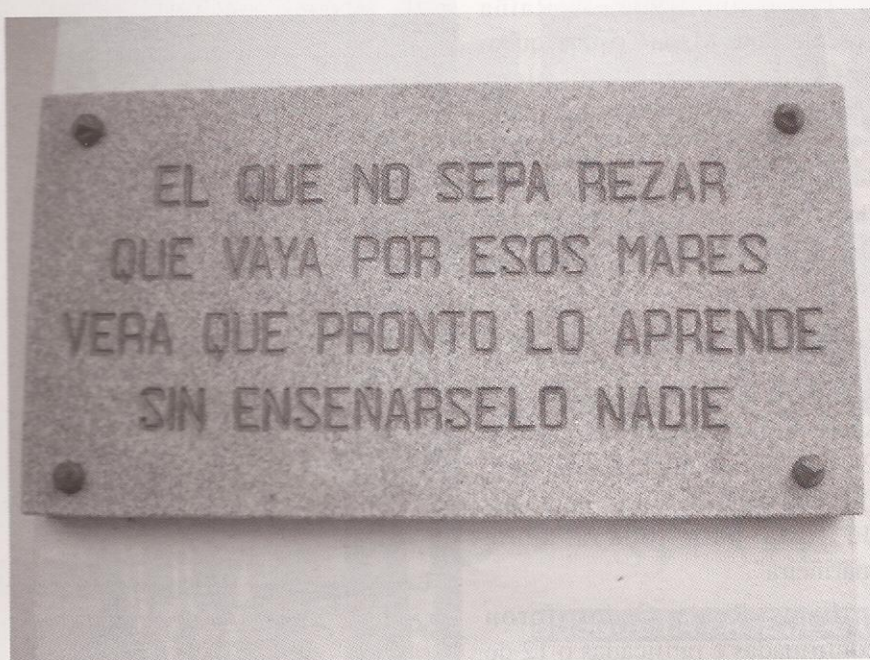
"Despois de tres anos de seca, Elías subiu ó cume do Carmelo. Alí sentouse dobrado cara ao chan, coa cabeza entre os xeonllos... Díxolle ao seu criado: vai e outea cara ao mar... A sétima vez o servo dixo: Erguese do mar unha nube pequena, como a palma da man... E nun intre o ceo cubriuse, estalou a treboada e rompeu a chover a cántaros".

Pois ben, os autores eclesiásticos sempre viron nesa pequena nube que se erguía do mar, nesa singular e senlleira "stella maris", a figura, o tipo, o símbolo bíblico representativo da Nai de Deus. E a Igrexa Católica así o aceptou e así o ten recollido na súa liturxia.

Por outra banda, cómpre ter en conta que o Mediterráneo, chamado polos romanos "mare nostrum", foi sempre un mar sobranceiramente mariñeiro. Non é de estrañar, pois, que nos seus navegantes calase moi fondo o significado espiritual e simbólico do monte Carmelo. Da súa silueta,

divisada ao lonxe xunguindo o azul do ceo co do mar, emanaba unha forza engaiolante e vivificadora que facía volver os ollos de cara a el.

Xa dende os primeiros séculos do cristianismo estableceran alí a súa morada algúns eremitas, que construíron unha pequena capela adicada a Virxe María. Sería despois das Cruzadas cando os Carmelitas -que tomaron de alí o seu nome- habitaron ese monte e principiaron a fomentar nel a devoción á Nai de Deus nesa advocación de "Nosa Señora do Monte Carmelo" ou "Nosa Señora do Carme".

A ILLA DE LEÓN

Trala súa obrigada fuxida de Palestina, os carmelitas espalláronse polo mundo adiante, levando con eles a devoción á Virxe do monte Carmelo. Primeiramente foi en Sicilia e Nápoles. Despois, nas outras illas do Mediterráneo, especialmente no Arquipélago Balear. Case polo mesmo tempo, tamén nas costas inglesas, francesas e nas españolas, sen esquecer a beiramar norteafricana.

Conforme pasan os anos, a devoción á Virxe do Carme vai medrando a cotío, vai gañando tronos e altares non só nas ermidas e nos santuarios do litoral senón tamén "a bordo de navíos e corvetas". De xeito que, cando chega o século XVI, xa está florecente na meirande parte do litoral español. Os Carmelitas -moitos deles capeláns nas diversas expedicións da nosa Armada-, foron os seus grandes promotores e impulsores. Desde que no 1680 se estableceran na Illa de León, contaron sempre coa axuda das Autoridades Marítimas. Nesta tarefa destacou sobranceiramente o Marqués da Victoria, primeiro Capitán Xeral daquel Departamento Marítimo.

No remate do século XVIII e, despois, ao longo do século XIX, a Virxe do Carme será considerada xa por todos como Virxe do Mar, Estrela do Mar, Raíña do Mar. Unha copla popular dese tempo dicía:

"Si en Zaragoza un Pilar
la aclama Reina del suelo,
la ensalza el monte Carmelo
por Reina de cielo y mar"

PATROA OFICIAL

Foi o ano 1901. A Raíña rexente, dona María Cristina, quixo dar coa súa sinatura, plena oficialidade ao que xa era costume e arraigamento popular. Unha Real Orde do 19 de abril de ese ano dispón "que sexa declarada Patroa da Mariña de Guerra a Santísima Virxe do Carme, que xa é de tódolos mariñeiros". Ordena tamén que "o 16 de xullo, día da súa festividade, se celebren actos na súa honra". Noutra Real Orde, o 28 de xuño daquel mesmo ano, "declara o día do Carme como día de festa para toda a xente mariñeira".

Estas Reais Ordes foron confirmadas e ratificadas o 12 de xullo do 1938 por don Francisco Franco, Xefe do Estado Español, revocando así unha disposición da Segunda República que as suprimira.

O texto publicado no BOE, dicía: "As xentes do mar veneran dende innumerables tempos á Virxe María baixo diversas advocacións. Este fervor mariano tivo a súa consagración oficial en España coa Real Orde do 19 de abril do 1901 que nomeou Patroa da Mariña da Guerra á Virxe do Carme que xa o viña sendo de feito de todos os navegantes. A Real Orde do 28 de xuño do mesmo ano declaraba festivo ese día para a xente mariñeira, que así o viña celebrando afervoadamente ata que o laicismo oficial suprimira esta festa. Por iso, interpretando o sentir das xentes do mar, restablécense en toda a súa integridade as Reais Ordes do 19 de abril e 28 de xuño do 1901, que proclamaron á Santísima Virxe do Carme Patroa da Mariña de Guerra".

O 13 de decembro do 1961, a Santa Sé aprobou este padroádegado da Virxe do Carme e o correspondente Ritual Litúrxico da súa festa, tal como se celebra hoxe.

Uns anos antes, o 19 de novembro do 1955, o Papa Pío XII díxeralles os mandos e gardamariñas do buque escola "Juan Sebastián Elcano", estas expresivas e clarividentes palabras: "Mariños e mariñeiros somos un pouco todos. A través desta viaxe que é a vida, imos dando bandazos e choupadas para capear o vento contrario, para sortear perigos, para buscar acougos... Se, ollando cara ao alto, buscades unha estrela, eu convídvos a contemplala na que vós mesmos chamades "Estrela dos Mares", a vosa Virxe do

Carme, que tantas veces e de tantas maneiras ten amosada a súa predilección por os que nas augas inestables empregan as súas vidas no servizo de Deus e da Patria".

MIÑA PATROA

Os que temos vivido no mar, sabemos que alí as sensacións de finitude, impotencia e limitación adquiren connotacións indescifrables, revestidas dunha intensidade enigmática e arcana. Sabemos que o silencio e a soidade florecen en ramalletes de esperanza e agroman labaradas de liberdade. Sabemos que as tebras vólvense luz e que os baleiros éñense de presenzas vivas.

camiños da vida semellan navegar sempre por rotas sen tempo, abrindo as súas ás de cara a un

infinito que se fai veciño, doce e amoroso. No mar o ceo e maila terra escriben xuntos eternos poemas invisibles ao compás de latexos rumorosos en cadencias de misterio e horizontes de verdade. Non tentedes buscar outra explicación a por que no mar é moito máis fácil e doado crer, rezar e amar.

E por iso polo que o padroado da Virxe do Carme é indeleble. Está escrito con letras de sangue e de bágoas no libro da vida das xentes do mar. Ela, a "Estrela dos Mares", é acougo e agarimo, tenrura e refuxio a cotío. A súa presenza invisible esborralla as fronteiras do espazo e do tempo, sementando nos corazóns ceibes soños de esperanzas abertas e de gratitude infinita.

Para as cinco Mariñas -Armada, Mercante, Pesqueira, Deportiva e Científica- a Virxe do Carme é Nai e Señora. Ela é refuxio e acougo, oración e pregaría, gratitude e sorriso de esperanzas abertas e labaradas de amor na azul inmensidade... alén da terra e do mar.

